

9. Στίχοι 1064 - 1114

9.1. Ερμηνευτικές ερωτήσεις ανοικτού τύπου

(ελεύθερης ανάπτυξης και σύντομης απάντησης)

1. Για ποιες ανόσιες πράξεις του θα τιμωρηθεί ο Κρέων και ποια θα είναι η τιμωρία του, σύμφωνα με τις προβλέψεις του Τειρεσία;
2. *ἄμοιρον, ἀκτέριστον, ἀνόσιον* (1071): Τι θέλει να τονίσει ο συγγραφέας με τη χρήση των τριών επιθέτων στον ίδιο στίχο;
3. Ο Τειρεσίας προφητεύει στον Κρέοντα τις συμφορές που θα τον βρουν. Θα είχε ο Κρέων τη δυνατότητα, κατά την άποψή σας, να τις αποφύγει; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.
4. Για ποιες ανόσιες ενέργειες κατηγορεί ο Τειρεσίας τον Κρέοντα στους στίχους 1068-1071 και ποια σημασία αποδίδει σε αυτές ο μάντης;
5. Τι ήταν οι Ερινύες και ποιο ήταν το έργο τους; Να εξηγήσετε τους λόγους της παρέμβασής τους στην περίπτωση του Κρέοντα.
6. Να εξηγήσετε τους λόγους για τους οποίους ο Τειρεσίας αποκαλύπτει τις συμφορές που θα πλήξουν τον Κρέοντα.
7. Αν αυτές οι συμφορές που προαναγγέλλει ο Τειρεσίας είναι αναπόφευκτες (1086), ποιο νόημα έχουν, κατά την άποψή σας, οι συμβουλές και οι προτροπές του μάντη στον Κρέοντα για σύνεση και υποχωρητικότητα¹⁹;

¹⁹ α) Καταρχήν η προειδοποίηση του μάντη εξυπηρετεί την οικονομία του έργου. Αποκαλύπτει και τονίζει το μέγεθος της ύβρης του Κρέοντα και τον χρεώνει με την ευθύνη για τις συμφορές που θα ακολουθήσουν. Ο Κρέων φαίνεται να έχει τη δυνατότητα να αποφύγει αυτές τις συμφορές, όμως δεν το κάνει, βυθισμένος καθώς είναι στην τραγική του πλάνη. Η εξέλιξη αυτή καθηλώνει τους θεατές και αυξάνει την *ἀπὸ τραγωδίας ἡδονήν*. Έτσι το έργο εκπληρώνει τους ψυχαγωγικούς του στόχους.

β) Από μια άλλη άποψη η συμπεριφορά του μάντη δεν είναι καθόλου παράδοξη. Το γεγονός ότι ο Τειρεσίας γνωρίζει από πριν τις συμφορές που θα βρουν τον Κρέοντα (1060) δεν αναιρεί υποχρεωτικά και τη δυνατότητα που έχει ο τελευταίος να τις αποφύγει. Εκείνο που ξέρει ο μάντης και που θέλει ίσως να τονίσει ο Σοφοκλής είναι ότι οι ιδέες και η συμπεριφορά ενός ανθρώπου δεν αλλάζουν εύκολα. Η προειδοποίηση δε φαίνεται ικανή από μόνη της να πείσει τον Κρέοντα να αλλάξει γνώμη. Αυτό το γνωρίζει ο μάντης και ξέρει ακόμη ότι η προειδοποίησή του δε θα φέρει αποτέλεσμα. Πρέπει όμως να δώσει τη δυνατότητα στον Κρέοντα να κάνει την επιλογή του, για να φανεί στο τέλος ότι ο μόνος υπεύθυνος για τις συμφορές του είναι ο ίδιος. Η συνειδητοποίηση της αλήθειας θα έρθει μετά από οδυνηρά βιώματα και ισχυρούς συναισθηματικούς κραδασμούς. Και αυτά θα αρχίσουν για τον

8. Σε ποια αρνητικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του Κρέοντα αναφέρεται ο Τειρεσίας κατά την αποχώρησή του;
9. Ποιους κινδύνους προκαλεί στη Θήβα και στις γειτονικές πόλεις, σύμφωνα με τον Τειρεσία, η απαγόρευση της ταφής του Πολυνείκη (1080-1083);
10. Να περιγράψετε τις συναισθηματικές αλλαγές του Κρέοντα μετά τις αποκαλύψεις του μάντη. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορές στο κείμενο.
11. Ποιες προτροπές απευθύνει ο χορός στον Κρέοντα και πώς τις αιτιολογεί (1091-1114);
12. Αφού λάβετε υπόψη την αρχική στάση του χορού απέναντι στον Κρέοντα, να τη συγκρίνετε με τη στάση που διαμορφώνει μετά τις αποκαλύψεις του μάντη, να επισημάνετε τις τυχόν αλλαγές και να τις αιτιολογήσετε.
13. Ποιο δίλημμα αντιμετωπίζει ο Κρέων μετά τις προφητείες του Τειρεσία και ποιες είναι οι τελευταίες εντολές ή αποφάσεις του πριν αποχωρήσει από τη σκηνή²⁰;
14. Να επισημάνετε τα στοιχεία που κάνουν τον Κρέοντα τραγικό πρόσωπο μετά την αποχώρηση του Τειρεσία (1091-1114).
15. Να περιγράψετε τα συναισθήματα των θεατών απέναντι στον Κρέοντα και τον Τειρεσία, όπως αυτά διαμορφώνονται μετά τις προφητείες του μάντη²¹.

Κρέοντα μετά τις φρικτές προφητείες του Τειρεσία. Τότε είναι όμως πολύ αργά, για να αποφύγει τις συνέπειες των σφαλμάτων του.

²⁰ Βλ. σχετικά, Σ. Γκίκα, σ. 175: «Το να υποχωρήσει μπροστά στο θείκό νόμο και να παραιτηθεί από την απόφασή του το βρίσκει φοβερό, το θεωρεί μεγάλη ντροπή και σαν πτώση της αξίας του ως ανθρώπου και προπάντων ως βασιλιά. Από την άλλη μεριά όμως, αν αντισταθεί στην απαίτηση του νόμου, για τον οποίο μίλησε ο Τειρεσίας, υπάρχει κίνδυνος να πάθει μεγάλη συμφορά. Ταλαντεύεται ανάμεσα στο φόβο της ντροπής, λόγω της υποχώρησης και στο φόβο μήπως χτυπηθεί από κάποια συμφορά, αν αντισταθεί».

²¹ Η. Rohdich, σ. 207: «Το κείμενο επιτείνει στο έπακρο τη στιγμή της ελπίδας δημιουργώντας μέσω της παρέμβασης του χορού την ψευδαίσθηση ότι η απόκρουση του κακού που προφήτεψε ο Τειρεσίας εξαρτάται μόνον από την έγκαιρη αντίδραση του Κρέοντα. Η προοπτική του «καλού» τέλους ανοίγεται εκ νέου. Η πολυπόθητη ελπίδα με την οποία ο χορός προσβλέπει σ' αυτό είναι η σκηνική έκφραση της ψυχικής κατάστασης του ακροατηρίου, το οποίο, παρά το γεγονός ότι ξέρει καλά τι πρόκειται

16. Να επισημάνετε τα στοιχεία του κειμένου που φανερώνουν τη μεταστροφή του Κρέοντα (1091-1114).
17. Να περιγράψετε τα συναισθήματα των θεατών απέναντι στον Κρέοντα μετά τη μεταστροφή του τελευταίου.
18. Αφού λάβετε υπόψη τις αρχικές αποφάσεις του Κρέοντα, να διατυπώσετε την κρίση σας για το χαρακτήρα του μετά τη μεταστροφή που επιδεικνύει.
19. Πιστεύετε ότι η μεταστροφή του Κρέοντα έγινε επειδή αναγνώρισε τα λάθη του ή επειδή υπέκυψε στη θεϊκή βούληση; Να αιτιολογήσετε την άποψή σας.
20. Ποιο ύφος χαρακτηρίζει τη συμπεριφορά του Τειρεσία κατά τη διάρκεια της σκηνής με τον Κρέοντα; Να επισημάνετε τα στοιχεία που το συνθέτουν και να τα αιτιολογήσετε (988-1114)²².
21. Να δώσετε σκηνοθετικές οδηγίες σε κάποιον που θα ήθελε να ερμηνεύσει το ρόλο του Τειρεσία. Να αναφερθείτε:
 - α) στη «σκευή» που πρέπει να χρησιμοποιήσει.
 - β) στην ένταση, στο χρωματισμό και στις παύσεις της φωνής.
 - γ) στις κινήσεις του στη σκηνή.

να συμβεί, υποτάσσεται στην ακαταμάχητη τάση να σκέπτεται αυτά που επιθυμεί.» [Απόδοση του αποσπάσματος στη νέα ελληνική: Γ. Γιαννικόπουλος].

²² Για την απάντηση θα πρέπει να γίνει αναφορά σε εκείνα τα στοιχεία που επηρεάζουν και διαμορφώνουν το προσωπικό ύφος του πρωταγωνιστή στη συγκεκριμένη σκηνή. Τέτοια είναι: η ηλικία του, η κοινωνική του θέση, το ιερατικό του αξίωμα, ο τρόπος της ομιλίας του, ο άνθρωπος στον οποίο απευθύνεται, το θέμα για το οποίο μιλάει, οι ειδικές συνθήκες υπό τις οποίες γίνεται η συνάντηση, τα κίνητρά του, το λεξιλόγιο που χρησιμοποιεί, ο τρόπος και ο χρόνος των ρημάτων, τα διάφορα εκφραστικά μέσα κλπ. Γενικά εκείνα τα στοιχεία που συνθέτουν, διαμορφώνουν ή επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο εκφράζεται και ενεργεί, τον τρόπο δηλαδή που επικοινωνεί με τους γύρω του.

9.2. Ερμηνευτικές ερωτήσεις κλειστού τύπου ή συνδυασμός ανοικτού και κλειστού τύπου

1. Ο Τειρεσίας επισημαίνει ότι οι γειτονικές πόλεις είναι αναστατωμένες και έχουν εχθρικές διαθέσεις εναντίον της Θήβας. Γιατί συμβαίνει αυτό;
A. Να σημειώσετε με X τις σωστές απαντήσεις, αφού λάβετε υπόψη σας το κείμενο (1064-1090):
 - Γιατί φοβούνταν τις εχθρικές διαθέσεις του Κρέοντα.
 - Γιατί είχαν δικούς τους άταφους νεκρούς στη Θήβα.
 - Γιατί θεωρούσαν την απόφαση του Κρέοντα μεγάλη προσβολή για τους νεκρούς (ηθική μόλυνση).
 - Γιατί είχαν συνεννοηθεί με το μάντη να εκθρονίσουν τον Κρέοντα.
 - Γιατί υπήρχε κίνδυνος φυσικής μόλυνσης από τα πτώματα.
B. Να αιτιολογήσετε δυο σωστές απαντήσεις.

2. A. Να βάλετε σε κύκλο το γράμμα της πρότασης που αντιστοιχεί στην ορθή απάντηση.
Η προειδοποίηση που απευθύνει ο Τειρεσίας προς τον Κρέοντα (1064-1079) οφείλεται στο ότι ο Κρέων:
 - α) Έχει ζητήσει ο ίδιος χρησμό από το μάντη.
 - β) Δείχνει ιδιαίτερη ευαισθησία στη γνώμη του λαού της Θήβας.
 - γ) Εμμένει στην απόφασή του να μην επιτρέψει την ταφή του Πολυνείκη.
 - δ) Έχει αρχίσει να προβληματίζεται αν θα πρέπει να αλλάξει τις αποφάσεις του.
 - ε) Επιθυμεί να εξετάσει με καλή διάθεση τις απόψεις του Αίμονα.
B. Να αιτιολογήσετε την επιλογή της ορθής απάντησης.

3. Ποια σχήματα λόγου υπάρχουν στα παρακάτω αποσπάσματα; Να σημειώσετε το γράμμα της στήλης Α στο τετράγωνο της στήλης Β στο οποίο αντιστοιχεί.

A	B
α. κύνες καθήγνισαν ἢ θήρες (1081-1082)	υπερβολή
β. τρέφειν τὴν γλῶσσαν (1089)	προσωποποίηση
γ. ποδώκεις βλάβαι (1104)	υπερβατό
δ. ἴτ' ἴτ' ὀπάονες, οἳ τ' ὄντες οἳ τ' ἀπόντες (1108-1109)	ειρωνεία
ε. λευκὴν ... ἀμφιβάλλομαι τρίχα (1092-1093)	

4. Α. Να βάλετε σε κύκλο το γράμμα της πρότασης που αντιστοιχεί στην ορθή απάντηση:
 Γιατί ο Κρέων ζητά τη συμβουλή του χορού;
 α) Έχει αιφνιδιαστεί και δεν ξέρει τι να αποφασίσει.
 β) Θέλει να δείξει ότι υπολογίζει τη γνώμη του.
 γ) Προσπαθεί να αποφύγει τη σύγκρουση μαζί του.
 δ) Προτιμά για όσα θα ακολουθήσουν να έχει την ευθύνη ο χορός.
- Β. Να αιτιολογήσετε την επιλογή σας.

9.3. Γραμματικές ασκήσεις

1. Να κατατάξετε τα ουσιαστικά που υπάρχουν στους στίχους 1084-1090 κατά κλίση.

Α' κλίση	Β' κλίση	Γ' κλίση

2. Ἐχθρα δὲ πᾶσαι συνταράσσονται πόλεις (1080)
 ἐπειδὴ δόξα τῆδ' ἐπεστράφη (1111):
 Να γράψετε τα ρήματα των προτάσεων στους άλλους χρόνους της ίδιας ἐγκλισης και φωνῆς.
3. Να ξαναγράψετε τις παρακάτω φράσεις και προτάσεις μεταφέροντας όλες τις κλιτές λέξεις από τον ενικό στον πληθυντικό και αντίστροφα.
- πᾶσαι συνταράσσονται πόλεις (1080)
 - ἀνόσιον ὄσμην ἔστιοῦχον ἐς πόλιν (1083)
 - λευκὴν ἐγὼ // τήνδ' ἐκ μελαίνης ἀμφιβάλλομαι τρίχα (1092-1093)
 - φράξε, πείσομαι δ' ἐγὼ (1099)
 - κτίσον δὲ τῷ προκειμένῳ τάφον (1101)
 - συντέμνουσι γὰρ // θεῶν τοὺς κακόφρονας βλάβαι (1103-1104)
4. Να συμπληρώσετε τα υπόλοιπα γένη των επιθέτων, των αντωνυμιῶν και των μετοχῶν στην ίδια πτώση και αριθμό:

Ἀρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
	πᾶσαι	
νεωτέρους		
	ἀνόσιον	
κακόφρονας		
	τήνδε	
παρών		
	λευκήν	
οὗτος		
		βέβαια (αιτ.)
ἐλθών		

9.4. Συντακτικές ασκήσεις

1. Να γράψετε τα αντικείμενα των παρακάτω ρημάτων και ρηματικών τύπων.

καθήγνισαν (1081)	
φέρων (1082)	
ἀφήκα (1085)	
τρέφειν (1089)	
λαβεῖν (1098)	
ἐπαινείς (1102)	

2. α) ὦ παῖ, σὺ δ' ἡμᾶς ἄπαγε πρὸς δόμους, ἵνα // τὸν θυμὸν οὗτος ἐς νεωτέρους ἀφῆ (1087-1088)
 β) ...ἐγὼ δ', ἐπειδὴ δόξα τῆδ' ἐπεστράφη, // αὐτός τ' ἔδησα καὶ παρὼν ἐκλύσομαι (1111-1112)
 γ) ...δέδοικα γὰρ μὴ τοὺς καθεστῶτας νόμους // ἄριστον ἦ σῶζοντα τὸν βίον τελεῖν (1113-1114):

Να αναγνωρίσετε τις δευτερεύουσες προτάσεις των στίχων και να γράψετε αν είναι ονοματικές ή επιρρηματικές.

3. Α. Να χαρακτηρίσετε τη σειρά των συντακτικών ὀρων στις ἐπόμενες προτάσεις ως σωστή ή λανθασμένη σημειώνοντας X στο αντίστοιχο τετράγωνο²³.

Σ Λ

συντέμνουσι θεῶν ποδώκεις τοὺς κακόφρονας βλάβαι γὰρ		
ποδώκεις γὰρ βλάβαι θεῶν συντέμνουσι τοὺς κακόφρονας		
γὰρ ποδώκεις τοὺς βλάβαι θεῶν συντέμνουσι κακόφρονας		
τοὺς κακόφρονας γὰρ συντέμνουσι θεῶν ποδώκεις βλάβαι		

- Β. Να ἐξηγήσετε σε ποια ἀπὸ τις σωστές ὑπάρχει ἔμφαση.

²³ Σχετικά με τη θέση των λέξεων στην πρόταση βλ. *Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής*, Α. Β. Μουμιτζάκης, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1996, §§ 185-187.

4. Να γράψετε τους όρους των προτάσεων με τη σειρά που ζητούνται.

ἵνα τὸν θυμὸν οὗτος ἐς νεωτέρους ἀφῆ (1087-1088).		
Υποκείμενο	Ρήμα	Αντικείμενο
κτίσον δὲ τῷ προκειμένῳ τάφον (1101)		
Υποκείμενο	Ρήμα	Αντικείμενο
Καὶ ταῦτ' ἐπαινεῖς (1102)		
Υποκείμενο	Ρήμα	Αντικείμενο

5. Στη στήλη Β να γράψετε και να χαρακτηρίσετε συντακτικώς τις λέξεις οι οποίες προσδιορίζουν τα ουσιαστικά της στήλης Α.

A	B
πόλεις (1080)	
ὁσμὴν (1083)	
τοξεύματα (1085)	
παῖ (1098)	
τρίχα (1093)	
βλάβαι (1104)	

6. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της στήλης Α με τους συντακτικούς χαρακτηρισμούς της στήλης Β, ώστε να αποδίδεται η συντακτική θέση τους στο κείμενο. Δύο στοιχεία της στήλης Β περισσεύουν.

A	B
φέρων (1082)	κατηγορούμενο στο αντικείμενο του <i>τρέφω</i>
ἡσυχαιτέραν (1089)	χρονική μετοχή αντικείμενο στο <i>ταράσσομαι</i>
θεσπίσας (1091)	τροπική μετοχή
φρένας (1095)	αιτιατική της αναφοράς αιτιολογική μετοχή

7. Ὡν οὔτε σοὶ μέτεστιν οὔτε τοῖς ἄνω // θεοῖσιν, ἀλλ' ἐκ σοῦ βιάζονται τὰδε (1072-1073): Η πρόταση ὧν οὔτε ... θεοῖσιν είναι δευτερεύουσα αναφορική ή κύρια; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

9.5. Λεξιλογικές ασκήσεις

1. Να συνδέσετε κάθε λέξη της στήλης Α με την απόδοσή της στη νέα ελληνική στη στήλη Β. Δυο στοιχεία της στήλης Β περισσεύουν.

A

B

1. ἔστιοῦχος	α. χωρὶς νεκρικά δῶρα
2. θήρ	β. προσθέτω
3. νέκυς	γ. προγονικός
4. ἀκτέριστος	δ. ἀντάλλαγμα
5. λοχάω -ῶ	ε. νεκρός
	στ. ἀγρίμι
	ζ. ἐνεδρεύω, παραμονεύω

2. Να εντοπίσετε στους στίχους 1064-1079 λέξεις που συσχετίζονται ετυμολογικά με τις παρακάτω: *εφάμιλλος, αναβολή, ελλοχεύω, αλώβητος, κατειλημμένος, κτερίσματα, επάργυρος.*

3. Να επισημάνετε τα αντώνυμα των λέξεων της στήλης Α σημειώνοντας τον αριθμό καθεμιάς στο αντίστοιχο τετράγωνο της στήλης Β.

A

B

1. λευκή	☐ ἀβέβαιος
2. ψεῦδος	☐ δίδωμι
3. ἔπαινος	☐ γέρον
4. ἄμεινον	☐ μέλαινα
5. βέβαιος	☐ ἀλήθεια
6. νέος	☐ ψόγος
7. ἀπόντες	☐ χεῖρον
8. λαμβάνω	☐ παρόντες

4. Να επισημάνετε τα συνώνυμα των λέξεων της στήλης Α σημειώνοντας τον αριθμό καθεμιάς στο αντίστοιχο τετράγωνο της στήλης Β.

A	B
1. <i>ἐπαινῶ</i>	☐ <i>κομίζω</i>
2. <i>λυπῶ</i>	☐ <i>γιγνώσκω</i>
3. <i>κτίζω</i>	☐ <i>λέγω</i>
4. <i>φέρω</i>	☐ <i>ἐγκωμιάζω</i>
5. <i>ἐπίσταμαι</i>	☐ <i>ἀνιῶ</i>
6. <i>ταράσσω</i>	☐ <i>οἰκοδομῶ</i>
7. <i>φράζω</i>	☐ <i>ἐρεθίζω</i>

5. *ἔσπιϋχον* (1083): Να γράψετε πέντε σύνθετες λέξεις²⁴ της νέας ελληνικής χρησιμοποιώντας ως δεύτερο συνθετικό το β' συνθετικό της λέξης που δίνεται. Με τρεις από αυτές να σχηματίσετε σύντομες προτάσεις.

6. Για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις να γράψετε στη νέα ελληνική δύο λέξεις με το ίδιο θέμα:

<i>χρόνος</i>		
<i>νοῦς</i>		
<i>θήρ (-ός)</i>		
<i>ἄνθρω</i>		
<i>ψεῦδος</i>		
<i>στέγη</i>		
<i>τάφος</i>		
<i>βίος</i>		

²⁴ δικαιοῦχος, ταλαντούχος, πτυχιούχος, διπλωματούχος, αριστούχος.